

“Kıbrıs'ta çözümü engelleyen politikalar”

Helsinki Yurttaşlar Derneği

Karadeniz Barış Ağı – Türkiye 2011 / İkinci Toplantı – 28 Mayıs 2011, hYd ofisi

Toplantı Raporu:

Karadeniz Barış Ağı – Türkiye 2011 çalışmasının ikinci toplantısını Kıbrıs meselesine ve Kıbrıs'ta son dönemde yaşanan gelişmelere ayırdık. Bu toplantıda Kıbrıs'ta son aylarda yaşananlar ve bunların Türkiye'deki yansımalarının yanı sıra Kıbrıs'ta çatışmanın çözümünü engelleyen kamu politikaları, mülkiyet meselesi, iskân politikaları gibi konuları ele aldık.

Konuşmacılar Kıbrıs Yeni Düzen gazetesinden Fatma Azgın, Bahçeşehir Üniversitesi'nden Cengiz Aktar, moderatör de eski KKTC Cumhurbaşkanlığı danışmanı, araştırmacı Sinan Dirlik.

Not: Raporda katılımcılardan gelen soru ve yorumlar, italik ve koyu harfle yazıldı.

Sinan Dirlik: Birkaç yıl önce “Kıbrıs'ı Anlamak” diye bir toplantı yapmıştık. Kıbrıs'tan kişisel çabalarımızla yirmi beş kişiyi davet ettik, iki günlük bir toplantı planladık, maalesef sadece İstanbul'daki Kıbrıslılar geldi, toplantı medyadan da ilgi görmedi. Kıbrıs meselesinin sadece edebiyatını yapmayı seviyoruz.

Kıbrıs'a olan ilgim 2003'te Annan Planıyla birlikte başladı. “Annan Planına Evet” kampanyasının iletişim stratejini yürüttüm, ardından seçimler geldi.

Türkiye'de, özel bir dönemden geçiyoruz. Kıbrıs meselesiyle Kürt meselesini birbirinden ayırmıyorum. Anadolu Türkleriyle, Kıbrıslı Türklerin dört yüz yıllık geçmişi var, ama mesele 1950'lerden sonra milli dava haline geldi. O etiket bu meselenin üzerine yapıştı, şimdi bu psikolojik sınırı aşamıyoruz. İnsanlar Kıbrıs'a Türkiye'nin bir şehri gibi, Çorum gibi, Kayseri gibi bakıyorlar.

Cengiz Aktar: Recep Tayyip Erdoğan'ın Kürt meselesiyle ilgili olarak söylediği “Kürt meselesi bitmiştir” cümlesini işitince aklıma, rahmetli Ecevit geldi. O da 1974'te “Kıbrıs meselesi bitmiştir” dedi. Kıbrıs meselesi bitmediği gibi, artık iyice çürümüş, kangren olmuş ve tamamen çözümsüz hale geldi. 1974'ten 2011'e o kadar zaman geçmiş, nerdeyse kırk yıllık bir mesele... Tabii evveliyatı da var. Kürtlerle ilgili bir makalede şunu yazdım, “bu memleketin politikacıları, çözemedikleri sorunları yok ilan etmekte ustalar ama sorunlar maalesef onların tayin ettiği gibi, hükmettiği gibi cereyan etmiyor, etmeyecek de...”

2004'teki, 24 Ocak İnisiyatifi AKP hükümetinin cesur bir hareketiydi ama iş işten geçmişti. Arkadan Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun “ölçek büyütme” dediği bir yaklaşımı oldu. “Bu küçük bir sorun, biz daha büyük meselelerle uğraşıyoruz” demişti, o yaklaşım da kayboldu gitti.

Eskiden Kıbrıs dediğimizde Güney'le Kuzey arasında veya Rumlarla Türkler arasındaki anlaşmazlık ve bunun çözümü aklımıza gelirdi. Birleşmiş Milletlerin (BM) kararları, sayısız aracının çabaları... Şimdi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne (AB) girmesiyle birlikte ikinci bir seviye sorun ortaya çıktı, Güney tarafı ile Türkiye arasındaki sorun... Kıbrıs Cumhuriyeti (KC) –doğru ya da yanlış onu tartışmıyorum- AB üzerinden Türkiye'yi rahatsız

etmeye başladı. Bir de yakın zamanda bir üçüncü seviye daha ortaya çıktı: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye arasındaki problemler. Bu yeni bir durum ve sorun giderek çözülmez bir hale geldi.

Diğer taraftan da bu tip sorunlar bu kadar karmaşık hal alınca belki, Gordion düğümünü kılıçla kesmek gibi bir çözüm olabilir. Kıbrıs'ı Balkanlara benzetirler, Churchill Balkanlar için "kaldıramayacak kadar fazla tarihi var" demiş, Kıbrıs için de aynı şey söz konusu... Belki uluslararası camianın "artık yeter, bunu çözelim" demesi umut edilebilir.

Sinan Dirlilik: Çatışmasızlık ortamında böyle bir şey bekler misiniz?

Cengiz Aktar: Beklerim çünkü bunların üçü de çözümsüz. Artık bir şey yapmak gerekiyor. Aslında bu son olanlar çözümü dayatan bir gelişme, yani Türkiye ilhakla federasyon arasında bir karar vermek durumunda... İlhak tabii en kolayı... Kıbrıs'ta Türk büyükelçinin fütursuzca görevden alınıp yerine bir "vali/mutasarrıf" tayin edilmesi basit bir mesele değil. Gerçi ilhak kolay gibi görünse de çok zor gerçekleşecek bir şey. Çünkü Kıbrıslılar mitinglerinin adını "toplumsal varoluş" koydular. Ne demek varoluş, iş çok ciddi bir "kimlik" meselesi halini almış. Bu kimlik meselesini Kıbrıslı Türkler, Rumlara karşı kullanırdı, şimdi Türkiye'ye karşı aynı varoluş söylemini sahiplenmiş durumdalar. Bu çok vahim bir durum. İlhak da bir çözüm tabii, bunu tartışırız, ben bunun Türkiye'ye çok büyük bedeli olabileceğini düşünüyorum. Uluslararası camia bunu hiçbir şekilde sineye çekmez. Asla kimse "Türkiye'yi anlıyoruz" demez. Türkiye böyle bir riski nereye kadar alır bilmiyorum. Ama iş de oraya gitmiyor değil.

Diğer çözüm, federal model. O konuda söylenecek olanlar söylendi, yapılması gerekenler yapıldı veya yapılmadı ama artık orada da bir tıkanma söz konusu. Takvime bakacak olursak, 7 Temmuz'da Cenevre'de bir toplantı var, kimse bir şey beklemiyor, ama o toplantıda belki bir şeyler çıkar. Ban Ki Moon Mart 2012 gibi bir tarihten söz ediyor, "bu işi bitirin, yoksa biz BM olarak çekileceğiz" diyor. Bunun nedeni de şu, Temmuz 2012'de Kıbrıs Cumhuriyetinin AB dönem başkanlığı başlıyor, altı ay... Arkasından da Güney Kıbrıs'ta başkanlık seçimi var. Temmuz 2012'den seçimin olacağı Mart 2013'e kadar geçecek döneme müzakere yapılamayacağından "ölü dönem" diyebiliriz.

AKP'nin bu konuya nasıl baktığına bakacak olursak, açıkçası pek bir irade yok. 2011 seçim beyannamesiyle 2007 seçim beyannamesine baktım, 2007'deki beyannamede Kıbrıs'la ilgili yedi paragraf var, 2011'de iki paragraf var. Birincisi tamamen "kes-yapıştır", 2007'dekinin aynı... 2011 beyannamesi adadaki müzakerelerden bahsetmiyor, aslında 2007'dekinde de bahsetmiyor ama onda BM süreçlerine üstü kapalı bir destek var. 2011'dekinde o da yok. Şöyle bir ifade var: "Kıbrıs Türk halkının çıkarlarının korunması, güvenlik ve refahı, KKTC'nin saygınlık ve etkinliği, tanınma ve saygınlıkta artış..." gibi son derece hamasi, gerçeklikle de alakası olmayan ifadeler var. "AKP'nin Kıbrıs politikası var mı", bu meşru bir sorudur, bence yok. İşler o kadar da kolay değil, birincisi, KKTC-TC sürtüşmesi... AKP camiası "Kıbrıs Türk"ü diyor, hâlbuki Kıbrıslı Türkler kendilerine Kıbrıslı Türkler diyor. "Kıbrıs Türk"ü yani "her yerde Türk olur, Kıbrıs'ta da olur" demek, yani Uygur Türkü gibi, "Türk her yerde Türk"tür gibi bir tınısı var, buna çok dikkat etmek lazım. Kıbrıslı Türk başka bir şey, Kıbrıslı Türklerle Ankara arasındaki sürtüşme kolay bitecek gibi görünmüyor. Basında çıkan "Kıbrıs'takiler çalışmıyor, çok para kazanıyor vs" gibi ifadelerle açıklanacak bir sürtüşme de değil. Sorun çok daha derin.

Temel sorun şu: adanın altyapısı belli bir nüfusa, yüz bin kişilik bir nüfusa göre hazırlanmış, ama nüfus beş yüz bin kişiye ulaştı. İkincisi, askerle ilgili bir sorun var. AKP şunu anlamıyor,

Kürt meselesiyle Kıbrıs meselesinden bahsettik, benim altını çizdiğim bir şey var, askeri vesayetten kurtulmanın yolu sadece yasal düzenlemeler değil, fiiliyatta askerin söz sahibi olduğu, Ege meselesi, Kürt meselesi ve Kıbrıs meselesinin bitmesi şart. Bunlar bitmeden askerin vesayeti, gölgesi, görünürlüğünden kurtulmak mümkün değil. AKP bunu ya anlamıyor, ya anlamak istemiyor, ya bunu yönetebileceğini zannediyor, bu çok büyük bir yanılğı. Orada kırk bin asker oldukça bu sorun çözülmez. Genel tablo bu, iyimser olmak mümkün değil.

Bir de çoklu toplantıdan söz ediliyor: Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan. Kimisi bunlara İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), AB, BM'yi ilave ediyor. Ben Kıbrıs'ta müzakerelerin devam edebileceğini düşünmüyorum. Gelinek noktada, aslında Türkiye tarafı güvenlik ve eşitlik anlamında her şeyi elde etti ama karşı taraf toprağı elde edememiş durumda. Yani oradaki o denge, tanınmaya karşı geri verilecek toprak paradigmasının bir kefsi eksik. Bir de mevcut hükümet ya da hangi hükümet gelirse gelsin artık Talat hükümetinin 2002-2004'teki gücüne sahip olamayacak. Bu ne demek, aslında masada müzakere eden TC ile KC, bu ikisi KKTC üzerinden dolaylı müzakere ediyor.

Sinan Dirlik: Türkiye bakışını tamamlamak açısından soracağım, 2004'te bir ivme yakalandı, en azından çözüme yaklaşıldı, AKP'nin bu konudaki yaklaşımı belliydi. 2004'ten sonra AKP'nin Kıbrıs konusunu gündeminden çıkartmaya başladığını görüyoruz. Seçim beyannamelerinde de geçiştiriliyor. AKP'nin bu dönüşümünü neye bağlıyorsunuz?

Cengiz Aktar: 2004'te Güney'den çıkan "hayır" oyuyla ilgili bir hayal kırıklığı var. Gerçi onun da evveliyatı var. 2003 Mart ayında olanları, hatırlatayım, Birinci Annan Planı hazırıldı ve Genel Sekreter, Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların bu planın uygulanmasına "evet" demezse, Kıbrıs Cumhuriyetinin AB üyesi olamayacağı şartını getirmişti. Ankara'da üst düzey bir toplantı yapıldı, toplantıda devletin zirvesi ve Rauf Denктаş vardı, askerler, Ahmet Necdet Sezer ve henüz bu konuları bilmeyen, yeni AKP hükümeti. Rauf Bey'in ifadesine göre referandumda "hayır" deme kararı çıkmış. Bu neden önemliydi? Sonrasında Selanik Zirvesi oldu, orada Yunanistan, hazır olan aday ülkelerin katılım anlaşmasıyla üye olması şartını getirdi. Bunu engellemekti amaç, yani Kıbrıs'ı diğer adaylardan ayırmaktı. Rauf Bey referandumda "hayır" diyince, Smitis'in anılarında yazıyor, sadece Kıbrıs'ta değil, bütün Helen dünyasında şampanyalar patlamış. Yani bizimkiler o zamanki hesaplarıyla -Sezer'in varlığını da unutmamak lazım, aslında orada çok ciddi bir Ergenekon eli görüyorum, sadece Rauf Bey'in tasarrufu değil bu, tamamen Türklerin devletinin ve Ergenekon'un tasarrufu-orada AKP'yi oyuna getirdiler. Ondan sonra 24 Ocak 2004'te Erdoğan'ın kendi başına aldığı karar, aslında çok geç gelmiş bir siyasi manevra oldu. İkinci Annan Planını doğurdu ama artık çok geçti. O arada Selanik Zirvesi yapılmıştı, katılım anlaşmasının tek katılım anlaşması olduğu karara bağlanmıştı ve Rumların "hayır" dediği referandumdan bir hafta sonra da Kıbrıs Cumhuriyeti 1 Mayıs 2004'te tam üye oldu.

Avrupa Komisyonu, Türk tarafı "evet", Rum tarafı "hayır" deyince, "artık Kıbrıslı Türkleri cezalandırmaktan vazgeçelim, ambargoyu tedricen kaldırmak amacıyla onlara ticaret tüzüğü vasıtasıyla bir kolaylık tanıyalım" dedi. Bu hiçbir zaman hayata geçmedi, bir Konsey kararı haline gelmedi çünkü bir hafta sonra Kıbrıs Cumhuriyeti üye oldu. Kıbrıslı Rumların ilk işi, Komisyonun aldığı kararı kadük hale getirmek oldu. Ondan sonra işler giderek sarpa sardı.

Bir de belki entelektüel tembellikten bahsetmek mümkün, dışişlerinde güçlü bir Kıbrıs grubu vardır. Hepsini aynı şekilde düşünür: Kıbrıs'ın stratejik bir ada olduğu, Türklerin hakları olduğu gibi 19. yüzyıldan kalma birtakım fikirlerle politika geliştirmeye çalışırlar, hiçbir şey

üretmezler. AKP'nin bu konuda kendi tecrübesi ve kendi uzmanları olmadığı için, bu mesele ellerinde kaldı.

Son bir nokta, Türkiye'nin daha genel bir bakış çerçevesinde ve Kürt meselesiyle alakalı olarak çok ciddi bir "güvenilirlik" sorunu var. Yani Türkiye'de Kürtlere vermekten imtina ettiği hakları, Kıbrıs'ta sonuna kadar isteyen bir Türkiye'den bahsediyoruz. Yani "dünyanın neresinde olursa olsun Türklerin hakları savunulur, bunların dışındaki hakların hiçbiri benim gözümde hak değildir" gibi son derece ayrımcı, milliyetçi ve hatta ırkçı bir yaklaşım...

Fatma Azgın: Kıbrıslıların varoluş problemi var elbette. Kolonileştirilirsenez bir yere kadar sabredersiniz, sonra isyan edersiniz. Kendi kendini yönetememek, idare edememek, varoluş bunlar hep kimlikle ilgili meseleler... Kıbrıslıların kendi kendini yönetebilme hakkı giderek zayıflıyor. Türkiye'nin özellikle 2004'ten sonra, Kıbrıs Cumhuriyetinin AB'ye girmesinden sonraki performansı kötü... Çözüm istemeyen veya Kıbrıs'ın sahip olması gereken paradigmayı algılayamayan bir yaklaşımı var. Kıbrıs için eski paradigmlar çok değişti. 90'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar "çatışma çözümü" üzerine çalıştık, toplumu yumuşatma açısından bunun faydasını da gördük. Önceden sadece politikacılar görüşürdü Kıbrıs konusunu, biz yurttaşlara da götürdük ve bugün Türk ve Rum toplumunda hemen hemen herkes bir çatışma çözümü eğitiminden geçti. O bakımdan artık acıların nasıl paylaşılacağını, evini kaybeden insanların neler hissedebileceğini anlıyoruz, Türk toplumu bunları yaşadı ve çok aşama kaydetti. Annan Planı bunun bir göstergesidir. İnsanlar "yeter ki bir çözüm bulsun, ben Rumlara evlerini geri vermeye hazırım" dedi.

AB'nin bu meselede çok önemli olduğunu unutmayalım. 1990'ların ortasında biz yine Helsinki Yurttaşlar Derneği ile atölyeler yaptık, 1998'de İngiltere AB dönem başkanırken, bizi davet etti, Mary Kaldor, Murat Belge ile gidip konuşmalar yapmıştık. Kıbrıs sorunu o zamanlardan bugüne geldi. 2002'ye gelirken Türk toplumu tam patlama noktasındaydı, zaten kapıları da onun için açtılar. Yani artık mitinglerden sonra Rum tarafına, sınırlara doğru bir yürüyüş gelenek haline gelmişti. Bir patlama da şu anda var. O 2002'deki patlama Annan Planıyla çözüldü, sonuç alındı. Tabii o zamanki Kıbrıs hükümetinin tavrı diğerlerine göre çok ilerici bir tavidir. Yani hep askerlerin elinde olmuş, Denктаş'la birlikte yürütülmüş ve hiçbir şekilde çözüme doğru gitmemiş bir meseleyken ilerleme sağlandı. 1996'daydı galiba, Lefkoşa'daki havaalanının bir kapısını Türkler kullansın –bizim uluslararası seyahat problemimiz var ya- bir kapısı Rum tarafına, bir kapısı Türk tarafına açılsın dendi, bu bizim kimliğimizi tanımaktı, Denктаş buna da "hayır" dedi. Hiçbir şekilde bir çözüme taraftar değildiler. Rumlar da değildi, konjonktür de müsait değildi. Bizim temel noktamız şuydu, biz azınlıktık, Rumlar tahakküm kurmak istedi, nüfus olarak daha az olduğumuzdan, Türkiye de garantördü vs.

İlk zamanlar daha masumdu ilişkiler, ama giderek çirkinleşmeye başladı. Türkiye'nin çeşitli müdahaleleri oldu. Kurucu Meclis'te bulundum, kötü bir anayasa taslağı getirmişlerdi, "bunu Türkiye istiyor" dediler. Meclis'e sivil toplum kanadından girmiştik o zaman, Ecevit vardı, demokrat bir tavır gösterdiler. Öğretmen sendikalarından, sivil toplum kuruluşlarından temsilciler girdi. Altı kişiydik biz, kırk kişide altı kişinin etkisiyle değişiklik yapıldı, daha demokratik bir yasa hazırlandı. Sonra askeri darbeyle Kenan Evren geldi, "bu anayasa olmaz başka anayasa olsun" dedi, başka bir devlet, KKTC'yi kurdurdular, Türkiye'den anayasa ithal ettiler. En önemlisi de askerlerin rolü büyüktü, Denктаş'la işbirliği içindeler, karanlık birtakım ilişkiler de var. Kayıplar, cinayetler, Kıbrıs'ın geçmişinde çok hikâyeler var...

2003 referandumunda Kıbrıslı Türkler ağırlığını koydu, Türkiye hükümeti de çok yardım etti. AKP o zaman daha çok yeniydi ama önüne AB vizyonunu koymuştu. Şimdi Kıbrıs'ın Türkiye ile olan ilişkileri çözüm süreci uzadıkça daha da kötüleşiyor. Çünkü bu model, bugünkü hayat koşullarına uymuyor. Düşünün Kıbrıs Türk toplumu AB yurttaşı oldu, sen gelip “ben seni idare edeceğim” diyorsun, olmaz. Zaten bu toplum, daha önceden de eğitimli bir toplumdur, iyi-kötü kendi kimliği var, üstelik Rumlarla da çok benzeşir bizim kimliğimiz... Ben çatışma çözümüyle ilgilenirken, yıllarca kimlik üzerine çalıştım. Kimlik tanımlanırken “dili, tarihi, etnik yapısı aynı olan insanlar aynı kimlikten olur” deniyordu. Bir toplantı oldu, köylüleri bir araya getirdik, birbirlerinin dillerini bilmeseler de o kadar mutlu bir şekilde anlaşıyorlardı ki! Kimliğin bence daha çok yaşanmışlıkla, coğrafyayla ilgisi var. 2004'te Kıbrıs AB'ye girdikten sonra Kıbrıslı Türkler AB vatandaşı oldu, yani şimdi hiç olmazsa bir çıkış yolumuz var. O süreçte biz bir kazanım elde ettik. Denktaş bunu da engellemeye çalışmıştı o zamanlar...

Denktaş'ın neden böyle bir politikası oldu?

Fatma Azgın: Bizi tamamen koparmak için. “Sizi kimse tanımaz, Rumlar, AB tanımaz” diye düşünüyordu. Ama AB “bu insanlar burada doğdu, Kıbrıs'ta büyüdü, AB pasaportu alabilirler” dedi. 1990'da Kıbrıs AB'ye başvurdu, Kıbrıslı Rumların güvenlik sorunu vardı. Türkiye 1974'te çıkarma yaptıktan sonra, o insanlar hiç rahat edemedi ve “Türkler gelip adanın öteki yarısını da alacak” korkusuyla yaşadı. Tabii, Türkiye çok büyük bir güç, biz geçmişte Rumlardan korkuyorduk ama sonra Rumlarda müthiş bir güvensizlik başladı, füzeler aldılar vs. Biz de “kimlik” diyorduk, “bizim kimliğimiz tanınmaz, TC pasaportu kullanırsanız, KKTC pasaportu hiçbir yerde geçmez” diyorduk. Plan çökünce, kapılar açılınca Rumlar kendilerini güvende hissettiler. Bir röportajda gördüm, Rum'a soruyorlar, “Kuzey'e geçiyorsun, burada asker var, korkmuyor musun?” diye; “niye korkayım, Rum, Türk yok, Avrupa var” diyor. AB'nin böyle bir güvencesi oldu. Bize de AB pasaportuyla bir kimlik verdi. Çocuklarımızı Avrupa üniversitelerinde Avrupa ücretleriyle okutmak, orada çalışma izni alabilmek gibi avantajları da oldu. Kendi kendime dedim ki “bu kadar sene uğraştık Kıbrıs'la ilgili, kimlik, güvenlik... AB devreye girdi ve bu sorunlar tamamen ortadan kalktı.

Öte yandan yeni bir politika üretilmiyor, hala iki toplumlu, iki bölge, Kıbrıs sorununu çözmek için o eski kavramlar kullanılıyor. Hâlbuki bu ülke AB'ye girdi, AB anayasası geçerse bir gün tek anayasa geçerli olacak. Annan Planından sonra, Kıbrıs'ın AB'ye girmesiyle Türkiye-AB görüşmeleri hız kazandı. Bence Türkiye'nin istediği de oydu. Dernekler ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik pek çok AB fonları açıldı. Türkiye AB'ye girmiş gibi hissetti kendini, bütün uluslararası toplantılara katılıyor, bir özgüven geldi. Bence bu önemli bir nokta... Türkiye'yi çok fazla kınamıyorum da, çok büyük sorunları var, buna öncelik vermesini beklemiyorum. Yorgo Papandreu şöyle bir yorum yapmıştı, “Erdoğan'ı çok iyi anlıyorum, biz de askerlerle aynı süreci yaşadık, işi çok zor.”

Bütün bunlar olurken Kıbrıs'ta da hayat devam ediyor. Sermaye el değiştiriyor, yıllardan beri nüfus aktarımı yapılıyor. 2003'te Annan Planı öyle bir düzenleme getirmişti ki eğer bir Türk Rumların mallarına 2/3 oranında yatırım yaparsa, kalanını orijinal mal sahibine ödeyecek ve onun sahibi olacaktı. Annan Planı geçmedi ama geçmiş gibi bütün araziler bina doldu. O binaları İngilizlere sattılar, insanlara tapularını vermediler, çoğu yarıda kaldı, Kıbrıs mafya cenneti oldu. Sermayenin niteliği de değişiyor, Hükümete yakın girişimciler gelmeye başladı. Türkiyeli yatırımcıların sahibi olduğu bazı oteller elektrik parası ödemiyor mesela...

“Kıbrıslı-Türkiyeli” çekişmesinin bir başka noktası da şu: “Türkiye Kıbrıs’a yardım eder, biz çalışmadan otururuz, maaşlar yüksek” gibi şeyler söylenir. Bir yandan da Kıbrıs’taki askerler o kadar senedir elektrik için bir kuruş ödemez. Askerler ilk geldiğinde Türkler giderlerini kendisi karşılar diyordu, ama askerler elektrik-su hiç ödemiyor. Bunlar bizim kaynaklarımıza göre çok büyük miktarlar. Yüz bin kişiye kadar bir idari mekanizmamız var, suyumuz, elektriğimiz, okullarımız, hastanelerimiz, hukuk sistemimiz...

Sinan Dirlik: Resmi nüfus 256 bin olarak geçiyor fakat Kıbrıs Başbakanı ağzından kaçırıldı, 500 bin olduğunu söyledi.

Fatma Azgın: Otomobil sayısı da 250 bin. Bu nüfus konusu geçmişten beri hep saklanmıştır, şimdi açık açık konuşuluyor. Yakında BM nüfus sayımı için gözlemci de yollayacakmış. Yeni bir kanun gücünde kararnameyle ne kadar kaçak varsa, onlara yönelik af geliyor. Kıbrıs’ta suç işleyenleri Türkiye geri almıyor, bizim hapishaneler dolu...

Bence Erdoğan köprüleri attı, Kıbrıs’la ilgili “ne olaksa olsun” politikası yürütülüyor. Mal-mülk meselesi aldı başını gidiyor. Bir mal tazmin komisyonu kurdurdular, tazminatları da o komisyon ödüyor ve o zamandan beri Kıbrıs’ın ekonomisi kötü etkilendi, hatta çöktü. Kıbrıs’ta durum artık bir patlama noktasına ulaştı... İnsanlar da görüyor bunu. Uzun yıllardır Kıbrıs’ta belli bir hayat standardı vardı, daha önceki Türk hükümetleri de uzun zaman bunu gözettiler. Şimdi artık ekonomi gündeme geldi, “artık bütçe tamam olmalıdır, yardımı keseceğiz, ücretler Türkiye ile eşit olmalıdır” denmeye başladı. Tabii bu paketle birlikte isyan başladı. Bu paket bahane edildi ama o mitinglerin mesajı gerçekten açıktı, Türkiye’nin Kıbrıs’ta bizi yönetmesine karşı olmak.

Cengiz Aktar: Peki insanların memnuniyetsizliği nerede patlayacak?

Fatma Azgın: Ben hep, Kıbrıs Türk halkı bir daha böyle ne zaman yürür diye düşünürdüm. Belki Avrupa yurttaşları olarak topyekûn Rum tarafına geçmek olabilir. Tabii o da çok zor bir şey. Eviniz, yurdunuz, işiniz bu tarafta... Ama böyle bir noktaya gelme ihtimali de var. 2003’te bütün mitingler sonrası, sanki Rum tarafına geçilecek gibi barikata doğru gidilirdi. Ben AB’ye Kıbrıslı Türklerin de yurttaşları olduğunu hatırlatmak taraftarıyım. Kıbrıs’ta 90-100 bin AB yurttaşları var, AB’nin kendi vatandaşlarına sahip çıkması gerekir. Kıbrıs’ta hala AB müktesebatı geçmiyor, askıda... Talat döneminde hazırlandı, ama hiçbir yasa geçmedi. Doğru dürüst bir tüketici yasası henüz geçmedi.

Kıbrıslı Türkler olarak bundan sonra Türkiye’nin baskısına, ekonomik krize, mevcut elçinin şu anda vali gibi davranmasına karşılık çıkış yolu olarak gördüğüm, AB’ye doğru yaklaşmak. Zaten 2004’ten sonra yazdım da, “bugünden sonra artık biz sorunlarımızı öncelikle AB ile görüşeceğiz, sonra da Türkiye ile...” Ama olmadı, Talat hükümetini bırakmadılar. Düşünün Türkiye’deki AB koordinatörünü, Kıbrıs’ın AB ile ilişkileriyle ilgilen sin diye gönderiyorlardı Kıbrıs’a... Böyle şey olur mu? Kıbrıs Türk tarafında AB bürosu var zaten.

Sinan Dirlik: Bir araştırmaya göre her şeye rağmen Ulusal Birlik Partisi (UBP) hükümeti yüzde 38 desteğe sahip görünüyor. Muhalefette ciddi bir parçalanma gözüküyor. Yine o araştırmaya göre, AB konusunda güvensizliğin arttığını görüyoruz, bu tablo içinde durumu nasıl değerlendirirsiniz? Kıbrıslı Türklerin durumu nereye evrilecek?

Fatma Azgın: Ne olursa olsun o “varoluş mitinglerinde” UBP’den çok sayıda insan gördüm, yoksa o kalabalıklara ulaşmazdı. Ama siyaseti bilirsiniz, bazı konularda konumlarını

korumak, ileride iktidara gelmek için ses çıkarmıyorlar. Mesela benim partim Cumhuriyetçi Türk Partisi –Birleşik Güçler (CBP) gerekli tepkileri koyamıyor, Meclis’te tartışmalar falan oluyor ama somut bir şey yok. “İleride aday olurum” diye çekinceli davranıyorlar. Ben baştan kabul ediyorum, Kıbrıs Türk toplumu koloni toplumdur, böyle bir psikoloji var. Biz hep koloni yaşadık o nedenle, bu toplum önce bir parlar, ondan sonra korkar, bu koloni kültürünün bir özelliğidir. Ben bu noktada bir de çok kalabalık, güçlü olmasa da aydınlara güveniyorum, bazı dönemeçlerde topluma yol gösterebilirler.

Az önce Türkiye ile bağları kopartıp AB vatandaşlığını benimsemekten söz ederek “bunun bir bedeli var dediniz, eviniz, işiniz vs.” Ne demek istediniz?

Fatma Azgın: Bazen gidip Rum tarafında yaşamayı düşünüyorum, düzenli bir yaşam, temiz, idare iyi. Bu tarafta yaşamak zor, ama eczanem var, evim var, kolay değil. O tarafta çocuklarını okutanlar var, çalışanlar var.

Başka, ara bir yol yok mu, her şeyi bırakıp gitmek yerine?

Fatma Azgın: Ara yol yok, iki tarafta yaşamak var, biz onu yapıyoruz. Bundan sonraki nesiller bunu kişisel olarak çözecek. Mesela Rum tarafında İngiliz okulları var, -bizde de vardı ama kalite giderek bozuldu- onlar aynı kaliteyi sürdürüyor. İleride bu iyi okullarda okuyanlar, Rum tarafında iyi işlerde çalışabilir, beyaz yakalı işlerden söz ediyorum.

Türk taraftakiler Rumca bilmiyor değil mi?

Fatma Azgın: Rumca bilen az, Türk tarafında İngilizce bilen de çok azaldı. Kıbrıs meselesi çok uzun sürdü, sürebilir ama aynı kalmayacak. AB, 2003’te bir büyük değişim getirdi, Kıbrıs Sorununu tamamen değiştirdi, bundan sonrasını da etkileyecek. AKP’nin son dönem tavrı nedeniyle Kıbrıslı Türkler “Erdoğan Kıbrıs meselesini buzdolabına koydu” diye düşünüyor. Türkiye’nin kendi AB üyeliğine kadar Kıbrıs öyle duracak gibi görünüyor.

Cengiz Aktar: Türkiye’nin üye olabilmesi için Kıbrıs Sorununda bir ilerleme olması gerekiyor. Sekiz tane fasıl resmen, altı tane fasıl Kıbrıs Cumhuriyetinin kendi tasarrufu ve kararı sonucunda bloke vaziyette. On dört tane fasılın hiçbiri açılmıyor. Kıbrıs Cumhuriyeti hiçbir zaman bunlara “evet” demez. Kapsayıcı bir anlaşma olmadan adım atmazlar. Dolayısıyla Türkiye’nin AB üyeliği ilânihaye uzuyor. Uzadıkça da Kıbrıs buzdolabında kalmaya devam ediyor.

Fatma Azgın: Kıbrıs’ta sendikalar dinamik güç, öğretmen sendikaları, memur sendikaları ve muhalefet partilerinin gerisinde halk var ama halk görüş olarak hepsinden ileride. Toplum çözüm konusunda daha radikal ve ilerici şeyler düşünüyor.

Orada Türkiyeli Türklerin varlığı ne durumda? Önemli bir kilit noktası konumundalar...

Fatma Azgın: 2004’te, AB’ye geçildikten sonra en iki yüz–iki yüz elli bin kişi geldi Türkiye’den... Türkiye’de insanları “git Kıbrıs’a yerleş, bir hak elde edersen, AB yurttaşlığı verilir” diye kandırıyorlar. Gelenlerin çoğu vasıfsız işçi... Türkiye’deki işsizlik yüzünden Kıbrıs’a yöneliyorlar. Hatay, Adana taraflarından çok geliyorlar, ilk gelenler arasında Karadenizliler de var. Nüfus bilgileri açıklanmıyor. Türkiye’den gelenler, Kıbrıslı Türklerin en az iki katı...

Türkiye’den bakışı AKP üzerinden konuşuyoruz ya hep, “AKP şunu yaparsa bu olur vs.” Ama şu da yok mu? 2003-2006 arasındaki sürede, bütün bu sorunlar çözülmüş havasının toplumda yarattığı bir etki olmadı mı? Türkiye için söylüyorum, mesela ulusalcılar için Kıbrıs bir mesele olmaktan çıktı. Bu, konunun gündemde olmamasıyla da alakalı olabilir ama burada Kıbrıs’la ilgili o milliyetçi damara artık çok hitap edilebileceğini düşünmüyorum. Onlar mesela sadece oylamadan dolayı kendini ihanete uğramış görüyor. Diğerleri önlerinde çok fazla engel istemiyor, mesela ilhak gibi bir şey düşünülürse, AKP bunu topluma kabul ettirebilir mi, ondan çok emin değilim.

Cengiz Aktar: Türkiye’dekiler mi? Ben ilhak konusunda Türkiye’de bir karşı tepki geleceği kanaatinde değilim. Aksine tepki gelirse, Kıbrıs Türk toplumundan gelir ve işte o yüzden bu durum çözümü de zorluyor. Orada bıçak kemiğe dayanmış durumda. Ben Fatma Hanım’ın AB iyimserliğine katılmıyorum. Avrupa tamamen kendi derdine düşmüş, daha çok uzun yıllar bu durumdan çıkamayacak. Ancak, Kıbrıslı Türkler toplu dava falan açabilir... Bu da Türkiye ile alakalı bir çözümün parçası değil orayla alakalı bir çözümün parçası olur, iyi de olur.

Bir de şu var, Kürt meselesi konusunda bu kadar duyarsız bir Türk toplumu varken, bu toplumdaki Kıbrıs konusunda nasıl duyarlılık bekleyebiliriz?

İlhak mesela 90’larda olsaydı, daha kabullenebilecek bir şeydi. Ama şimdi AKP’nin tabanı da, kendini dünyalı gören, böyle bir geri gidişi çok kabullenemeyeceğini düşündüğüm bir taban haline geldi.

Cengiz Aktar: Doğru bir tespit. İlhak çok büyük bir laf tabii... Hiçbir zaman göze almazlar, ama gerçi şimdi yaşanan da bir tür ilhak zaten.

Kapılar açıldığında her iki tarafa da gittim. Hem Rum tarafında hem Türk tarafında röportajlar yaptım. Türk tarafındakiler kapıların açıldığına çok memnundu ancak “kapılar açılın ama yan yana yaşamayalım, bizden uzak dursunlar” diyorlardı, korku vardı. Bu korku, sizin sözünü ettiğiniz çatışma çözümünü çalışmalarıyla aşıldı mı? Yoksa Kıbrıslı Türkler arasında hala bu korku var mı? Yeni kuşaklarda durum nedir?

Fatma Azgın: Geçmişte de mesela ortak evlilikler pek fazla yoktu. Her kültür kendi kültürüyle kaynaşırdı. Ben Lefkoşalıyım, tek tük Rum vardı, mahalleleri belliydi. 1955’ten beri Lefkoşa bölünmüştü, o yüzden ben Rumca bilmiyorum. Ama eşim bilir, karma bir yerde büyüdü, bir tek Lefkoşa kendiliğinden bölünmüştü. Karşı olduğumdan değil ama herkes kendi kültüründe yaşamak ister... Rum tarafını da farklı görmüyorum, ama gidip de orada yaşamak istemem. Korktuğumdan değil, bir güvenlik sorunu kalmadı artık. Denктаş’ın kehanetleri tutmadı, “kapılar açılın eski kinler dönecek, kan dökülecek” diyordu, öyle bir şey olmadı.

Rumlar bu tarafa geçip yaşayabilir mi? Travma yaşamış olanlar mesela?

Fatma Azgın: Travmalar bitti, yüzleşildi, evlerini ziyaret ettiler, yas tutma süreci geçildi... Bir Rum arkadaşım anlattı, “burası benim doğduğum ev” deyince, iki çocuk da “ben de burada doğdum” demiş. Belki de Rum kadının evinde kaldığı süreden daha uzun süre Türk çocuklar kaldı. Tabii bunlar bir değişim yaratıyor. Yas tutma süreci çok önemli ama Türkler bunu genellikle yapmıyor. Rumlar da yapmıyordu, onlar aşıldı mesela... Veya kayıplar meselesi... Senelerce siyah elbiseli Rum kadınlar eylem yaptı, onlar da şimdi öğrendiler ki Türklerin de kayıpları var. Bilmiyorlardı, öyle bir propagandayla yaşayıp gelmişlerdi. Çatışma çözümü çalışmalarını çerçevesinde bir arkadaşım güzel bir iş yaptı, çalışmaya önce

“anlatılmamış hikâyeler” diye gazete yazılarıyla başladı. Yavaş yavaş insanlar konuşmaya başladı, kim kimi öldürdü, nereye gömüldü. Şimdi BM Kayıplar Komitesi tarafından bulunuyor, kazılıyor. Bu iş de halledildi. Şimdi diyorlar ki suçlular cezalandırılsın, hakikat komisyonları var ya o tür çözümler kastediliyor. Annan Planında o da vardı, ama olmadı. İnsanlar unutmaya hazırdır.

Cengiz Aktar: Askeri vesayetten kurtulmanın yolu bunları halletmekten geçiyor. Başka çaresi yok. Adada 40 bin asker var, bu nasıl çözülecek?

Fatma Azgın: 40 bin asker ne arar o adada? Ne yaparlar, teknoloji geliştirdi, artık her yeri görmek mümkün. Kimi bekler bu askerler?

Sinan Dirlik: Kıbrıslı Türklerle Rumlar birlikte yaşamak konusunda eskisi gibi gönüllü değil. 2004’te duygusal bir patlama yaşandı, ama sonra görüldü ki geçişlerde ciddi bir düşünüş var, bir arada yaşama istediğini ifade etmede düşünüş var. Herkes kendi mahallesinde otursun istiyor.

Fatma Azgın: Ama yine de çok ilişkiler var, eskiden insanlar görüşemezdi, kapalı iki toplumdu, şimdi istediğini gidip görebilirsin. Ticaret, sosyal ilişkiler... Şimdi siyasi irade göstermek gerekiyor. Uluslararası arenalarda da Rumların tavrı yumuşadı. AB toplantılarına ne zaman gitsem gayet eşit bir tutumla karşılaşıyorum. Türk – Rum çekişmesi yaşanmıyor. Eskiden olurdu.